

İrfan: fəndim, mübarək üç aylardan Rəcə bə Şabanı yaşadığ, artıq Ramazani-Şərifin astanasında. Bu vəsilə ilə zati-alinizə n müsaibə almaq istədik.

Ramazan ayını qısa olaraq necə anlamalıyıq? Ramazani-Şərif dedikdə ağılımıza nə gəlir?

Osman Nuri TOPBAŞ: Ramazani-Şərif bir növ inkişaf etdirilmiş mənəvi təkamül məktəbidir... Belə ki, könülləri zənginləşdirən, ürəklərə səviyyə qazandıran **oruc, iftar, sahur, təravih, müqabil, dua-zikr, fitrət-kat, etikaf, min aydan xeyirli olan Qədr gecəsi, bayram** bu məktəbin əsas dərsləridir. Bütün bu dərsləri layiqincə idrak edib imtahanlarından yüksək qiymət ala bilmək isə ilahi əfv bayramına nail olaraq əbədi qurtuluş bəratını ala bilməyin ən gözəl yoludur.

Necə ki, **Həzrət Aişə** anamızın bildirdiyinə görə **Allah Rəsulu** r Ramazanda digər aylardan daha çox qulluq etməyə çalışdı. Ramazanın son on günündə isə əvvəlki günlərinə nisbətən ibadətlə daha çox məşğul olardı. (Müslim, Etikaf, 8; İbn Macə, Siyam, 57)

Ramazani-Şərif ilahi əfv və məğfirətin coşub daşdığı bir aydır. Bəndənin fəzilətlərə nail olduğu aydır. Həzrət Mövlana bizə belə səslənir:

“Ramazan gəlidi, artıq maddi qidalardan ləlini çək ki, sənin üçün göydə n məni və ruzilə gəlir. Bu ay könül süfrəsinin açıldığı aydır. Bədənin xətərlərindən qəlbə xilas olduğu aydır. Könüllərin eşq və imanla dolduğu aydır”.

Bir sözlə, Ramazani-Şərif könüllərdə feyz və bərəkətin daşdığı, nəfs və ruhun tərbiyə olduğu, mənəvi mövsümlərin baharıdır. Sinələrdə qurumuş iman toxumları bu ayda saleh əməllərlə cücərir, saralıb-solmuş qəlblər təqva ilə dirilib inkişaf edər. Bu ay başdan-ayağa müstəsna qazanc firsətidir.

☐ ☐ ☐- *Buyurduğunuz kimi, Ramazani-Şərif nəfs və ruh tərbiyyəsi mövsümüdür. Yəni könüllü rindin saflaşdığı bir mövsüm. Yeri gəlmişkən, zəmanə şərtli rindin Ramazan necə bir tərbiyyə iqlimi bəxş edir? Ramazanın əslində gizli olan ruh və məna nədir? Bu ayda fərz olan oruc insanın ruh aləminə necə təsir edir?*

☐ ☐ ☐- Ramazani-Şərifin layiqincə əhya edilməsi yolunda ən çox diqqət olunacaq xüsus əlbəttə ki, oruc ibadətidir. Çünki oruc bizə dünyanın fani nemətləri əlindən alınacaq axirət yolçusu olduğumuzu xatırladır.

☐ ☐ ☐ Bir gün **bu Ümam** (r.a):

☐ ☐ ☐“- Ya Rəsulallah, mənə elə bir əməl tövsiyə et ki, Allah-Təala məni onunla mükafatlandırсын”,- dedikdə Həzrət Peyğəmbər r bu cavabı vermişdi:

☐ ☐ ☐“- *Sən oruca sarılmağı tövsiyə edirəm. Çünki o, misli olmayan bir ibadətdir*”. (Nəsai, Siyam, 43)

☐ ☐ ☐ Oruc ibadəti hər şeydən əvvəl bizə nemətlərin qədrini xatırladaraq möhtacların halını başa düşməyi təlqin edir. Yəni orucun bizə verdiyi ilk dərs mərhəmətdir. Oruc mərhəmətsizliklə tıxanan qəlb damarlarını açan ibadətdir. Çünki acların halını ac olan başa düşər.

☐ ☐ ☐ Necə ki, Misirdə şiddətli qıtlıq hökm sürdüyü vaxtlarda Yusif **Yusif** u-dan soruşdular:

☐ ☐ ☐“- Sən dövlət xəzinələrinə hakim idarəçisən. Niyə özünü ac saxlayırsan?”. O isə belə cavab verdi:

☐ ☐ ☐“- Qarnım tox olarsa, acların halını başa düşə bilməməkdən qorxuram”.

Yeni oruc könüllərdəki ehtiras və tamah fırtınalarını sakitləşdirən və səbirli olmağı təlim edən mənəvi tərbiyə məktəbidir.

Ona görə də bu ayda könüllərimizi baş verənlər qarşısında bir fəzilət dərghahına çevirərək əfv, helm, təvazökarlıq, iffət, qənaət, şəfqət, mərhəmət, nəzakət və səmimiyyət kimi məziyyətlərlə bəzəməli, dilimizi də qəblərə sancılan tikan olmaqdan qoruyub rəhmət dili ilə danışmağa çalışmalıyıq.

Həmçinin oruc günün müəyyən hissəsində bəzi halallardan belə uzaqlaşaraq haram və şübhəliyədən nə qədər uzaq durmalı olduğumuzu bizə təlqin edən ibadətdir.

Lakin orucun Haqq qatında məqbul olması üçün mədənin ac qalması ilə yanaşı dil, göz, qulaq kimi digər üzvləri də günahlardan qorumaq zərurəti var. Necə ki, **Allah Rəsulu r** bir gün:

“- *Oruc onu tutana yaraşmayan şeylərdən zənnədik (oruclu üçün) bir qalxandır*”; buyurmuşdu. Əshabi-kiram:

“- Oruc tutan onu nə ilə zədələyər?,- deyə soruşduqda Allah Rəsulu r:

“- *Yalan və qeybət...*” cavabını verdi. (Nəsai, Siyam, 43)

Xüsusilə Quranın ifadəsi ilə “**humz**” və “**lumz**”, yəni dedi-qodu, qeybət etmək, qaş-göz işarəsi ilə başqasını məsxərəyə qoymaq, mömin qardaşını alçaltmaq və yalan danışmaq kimi orucun ruhaniyyətini zədələyəcək hallardan uzaq durmaq lazımdır.

Ramazan ayında xüsusilə qzəblənməmək lazımdır. Çünki orucun bir cəhəti də davranış və hərəkətlərin nəzarət altına alınması və çəki-düzən verilməsidir. Şərtlərinə riayət edərək tutulan oruc ruhu nəfsani təmayüllərə əsir olmaqdan xilas edər.

Oruc həyat mücadiləsində zəruri olan “səbir, iradə, nəfsi arzuların uzaqlaşmaq” kimi halların təlimi ilə əxlaqımızı kamilləşdirir. Həmçinin bu ibadət nəfsin yemək, içmək və şəhvet nöqtəyi-nəzərindən bitmək bilməyən arzularına qarşı insanın şərəf və heysiyyətini qoruyan bir qalxandır.

Bir sözlə, oruc onu tutanı səbir, dözümlü, qənaət və hala rıza kimi əxlaqi gözəlliklərə nail etməyin fəziləti ilə yanaşı eyni zamanda məhrumiyət və acılıqla nemətlərin qədrini xatırladır və bu vəsələrlə yoxsulların halını düşünüb ürəklərimizi onlara mərhəmət və şəfqət hissləri ilə həssas hala gətirir. Şükür etmə duyğularını canlandırır. Bu vəsfi ilə oruc sosial həyatdakı kin, həsəd, qısqanclıq kimi cəmiyyəti narahat edən mənfilikləri aradan qaldırmaqda ən təsirli vasitə və ilahi əmrdir.

Bir müsəlman bu aydan daha səmimi istifadə etmək üçün Ramazanı necə keçirməlidir? Bu mübarək ayda xüsusilə ibadət nöqtəyi-nəzərindən nə diqqət etməliyik?

Ramazani-Şərif doğrunu əyridən ayıran və insanlara düz yolu göstərən Qurani-Kərimin nazil olduğu aydır. Ona görə də ilk növbədə Ramazanda istiqamətimizi Qurani-Kərimə görə nizamlamağa cəhd etməliyik. Qurani-Kərimi anlamaq və yaşamaq üçün möhtəvası üzərində daha artıq dərinləşməliyik.

Dünya imtahan məktəbidir. Bu məktəbin dərs kitabı Qurani-Kərim, ən böyük müəllimi isə Həzrət Peyğəmbər r-dir.

Bədənin gümrah qala bilməsi üçün qidalara ehtiyacı olduğu kimi ruhun da bəzi ehtiyacları var. Ruhun ehtiyaclarının başında isə namaz və oruc ibadəti gəlir. İnsan ac-susuz qalaraq əslində Allahın ona necə də gözəl nemətlər bəxş etdiyini hiss edər və Yaradan qarşısında daha da zərifləşər. Oruc insanın təfəkkür qabiliyyətini açar, qəlbi incəldər. İnsana ən gözəl əxlaqi keyfiyyətlərdən sayılan səbri təlim edər. Oruc “bizə kömək edin”,- deyə səssizcə fəryad edən məzlumların, möhtacların da ən gözəl tərcümanıdır.

Oruc daxilimizdəki nəfs əjdahasını zəbt edən və beləliklə qəlbi dərinliklərimizdə fitrətən gizli olan mərhəmət və şəfqət duyğularını inkişaf etdirən ruhi nizamdır. Bizə mərhəməti ən gözəl

şəkildə təlim edən və onu ən yaxşı bəsləyən ibadət orucdur. Nəfsin aclıqla tərbiyə edilərək eqoizmdən qayğıkeşliyə doğru səviyyə qazanması lazımdır ki, könlümüz mərhəmət duyğuları ilə dolsun, yardım əlimiz imkansızlara və biçarələrə uzansın, qəlbimiz onların dərdlərinə şərik olsun və mətəmlərin yanında yer alsın.

❑ ❑ ❑ - *Söz açılmışkı n, Ramazan ictimai həyatımıza necə sirayət etməlidir? Bu nöqtəyi-nəzərdən nə öhdəliklərimiz nədir?*

❑ ❑ ❑ - Ramazani-Şərif qardaşlıq duyğularını gücləndirən bir aydır. İslamda qardaşlıq bir-birini yuyan iki əl kimidir. ❑ **bul-Həsən Haraqani həzrət** İslam qardaşlığı haqqında duyğularını ifadə edərkən belə buyurur:

❑ ❑ ❑ *“Türküstandan Şama qədər olan torpaqlarda birinin barmağına tikan batsa, mənə nim barmağıma batmışdır. Birinin ayağına daş düşsə, mənə nim ayağıma düşmüşdür. Onun ağrısını mənə hiss edərdim. Əgər bir qəlb həznə varsa, o qəlb mənə nim qəlbimdir”.*

❑ ❑ ❑ Ramazani-Şərifdə tutulan orucclar eyni zamanda məhrumiyyət və aclıq təmirinləriylə nemətlərin qədrini bildirib şükür duyğularını da gücləndirir. Möhtacların hallarını düşündürərək infaq və ikram yolu ilə onların könüllərini və dualarını alma təmayüllərini oyadır. Bu nöqtəyi-nəzərdən Ramazan ayı gözəl bir infaq ayıdır. Bu ayda nafilə etikaflara da fərz ibadətlerin savabı verilir. Necə ki, **Allah Rəsulu** r-in bu aydakı həyəcanını **Abdullah bin Abbas** t belə dilə gətirir:

❑ ❑ ❑ *“Allah Rəsulu insanların ən comərdli idi. Ramazan ayında isə comərddiyi daha da artardı. Çünki Cəbrayıl u həzrət il Ramazanda gəlir, ayın sonuna qədər birlikdə olar, Hz. Peyğəmbər ona Qurani-Kərim oxuyardı. Məhz o gündə Allah Rəsulu ən kütlükdən daha comərd olardı”.* (Müslim, Fəzail, 50)

❑ ❑ ❑ **Mövlana Xalid Bağdadi həzrət** ri də Onun hədsiz comərddiyi və səxavəti haqqında belə buyurur:

“Rəsulullah r o q d r mük mm l com rdlik nümün si idi ki, Onun varlığı hörm tin d niz r inci verir, s rt daşdan yaqut çıxır v tikan gül açır. g r bir bağçada Onun göz l xlaqından söz açılsa, sevindi y n ağzını açıb gülm y n, y ni açılmayan bir qönç tapmazsan”.
(Divan, s. 65-66)

Zəmanəmizdə imkan nisbətində ciddi mənada infaq və isar səfərbərliyinə ehtiyac var. Unutmayaq ki, iztirab çəkən və möhtac insanların yerində biz də ola bilərdik. Ona görə xəstə, qərib, kimsəsiz, möhtac və aclara qarşı səxavət və isarımız Rəbbimizə qarşı şükür borcumuzdur. Əlimizdəki nemətləri möhtaclarla bölüşək ki, sevindirdiyimiz könüllər dünyada ruhaniyyətimiz, axirətdə imdadımız, cənnətdə səadətimiz olsun.

- Son zamanlarda insanların düşünc r zində yanlış bir r mayül göz çarpır: sanki müs İmanlıq Ramazana m xsusdur. Bir növ Ramazanda yaşananlar bayramla birlikdə sona çatır. Bunu nec d y r ndirm li?

- Bəhlul Danəndə həzrətləri necə də gözəl söyləyir:

“Bayram yeni v göz l paltarlar geyin n deyil, ilahi z abdan min olub, b di ziyandan xilas olanlar üçündür. H mçinin bayram göz l minik r min n r üçün deyil, x ta v qüsurlarını rk ed r k xalis qul ola bil n r üçündür...”

Allah-Təala ayeyi-kərimədə belə buyurur:

“Möhk m yirdiyi ipliği sonradan qıran (t z d n açıb sök n) qadın kimi olmayın.” (ən-Nəhl, 92)

Ayədə işarə olunan qadın **Rayta binti Sədd**dir. Gün boyu iplik əyirər, sonra isə onu sökərdi. Beləliklə də bütün vaxtını boşa sərf edərdi. Bu səbəblə zərbi-məsələ çevrilmişdi. Ağılı olan kəs bu hala düşməməlidir.

Çünkü hörmək çətindir, sökmək asan...

İnşa etmək çətindir, yıxmaq asan...

İnşası uzun illər davam edən bir abidəni buldozerlə bir anda yıxmaq mümkündür.

Bu ayeyi-kərimədə Ramazani-Şərifdə əldə etdiyimiz gözəl xislət və vərdişləri unutmamağımız və işlədiyimiz saleh əməllərin əcrini puç etməməyimiz üçün nəfsin qəflət və tənbellik tələsinə qarşı diqqətli olmağımız əmr edilir.

Həqiqətən Ramazani-Şərifdə nəfsani və egoist duyğular əriyir, mərhəmət və fədakarlıq zirvələşir.

Zəkat və sədəqə verməklə infaq artdığı üçün xəsislik məğlub olur, comərdlik qələbə çalır. İsraf ortadan qalxır.

Yenə Ramazanda təkəbbür geriləyir. Aclıq hissini təfəkkürü ilə heçlik idrakı və təvazökarlıq şüuru inkişaf edir.

İxlas və səmimiyyətlə ifa edilən ibadətlərin ruhaniyyəti ilə Ramazani-Şərif cəhənnəmə bir qalxan olur.

İffət və həya güclənir, nəfsin günaha meyli ortadan qalxır.

Həmçinin Ramazanda sahur niyyətilə səhərlər oyanmağa çalışırıq. İsti və uzun günlərdə sahorsuz oruc tutmaq qorxusu bizi hətta ən ağır yuxudan oyadır. Ramazandan sonra da səhərləri əhya etməyə, mənəvi aclığımızı bu vaxtlarda açılan ilahi süfrələrlə aradan qaldırmağa çalışsaq, Ramazanın ruhaniyyətini davam etdirmiş olarıq...

Ramazani-Şərifi ildə bir dəfə bizə baş çəkən və sadəcə gəldiyi zaman razı salınacaq qonaq kimi deyil, ömrümüzü necə yaşayacağımızı təlim etmək üçün bizə lütf edilən, il ərzində bir aylıq kurs, bir məktəb kimi görməliyik.

Xülasə, Ramazani-Şərif səbəbilə möminlərdə bütün gözəl xislətlər inkişaf edər. Səbir, nəzakət, mərhəmət, fədakarlıq, səxavət, qənaət, haqq-hüquqa riayət həssaslığı və s. duyğular coşar.

Ramazan iqlimində və məktəbində əldə olunan ibadət, əxlaq və müamilələrə dair bütün ruhani vəsflərin ömür boyu davam etdirilməsi şərtidir. Çünki dindarlıq müəyyən zamanlara xas olan bir mərasim deyil, ölüm gələnə qədər yaşanacaq təqva həyatıdır...

- fəndim, vaxtınızı bizə ayırdığınız və dəyərli fikirlərinizi Azərbaycan oxucusu ilə paylaşdığınız üçün təşəkkür edirik.

Mən də təşəkkür edirəm. Azərbaycan və Türkiyə iki qardaş ölkədir. Bizi bir-birimizə bağlayan güclü mənəvi bağlar var, bu bağları daha da möhkəmləndirməli, qardaşlıq ruhunu zədələyən hər cür mənfilikdən də həssaslıqla uzaq durmalıyıq.

Rəbbim hər iki ölkəni və bütün ümməti-Muhammədi qəza və bəlalardan qorusun, qardaşlığımızı daim eyləsin. Bizi əcdadımızın qoyub getdiyi məni və mirasa layiqincə sahib çıxan saleh nəsil rəqəlsin. Məmləkətimizin səmasından azani-muhammədinin gur sədasını qiyamətə dəkəskik etməsin.

Allah-Təala hər birimizə lütf və kərimi ilə Ramazani-Şərifin feyz və ruhaniyyətini bir ömür boyu könüllərində davam etdirə bilməyi, son nəfəsimizin də bədi bayram sabahına çevrilməsini qismət etsin!..

Amin...